

I YAZI

○ ...Şuşanın gəl-gəl deyən vaxtıdır. Hansı şuşalıdan soruşsan ki, “ilin hansı fəslini daha çox sevirsen”, duruxub qalacaq, mat-məəttəl üzünə baxıb deyəcək ki, “bu nə sualdır verirsən, bəyəm Şuşada fəsil var? Orda ilin bütün çağları bir-birinə bənzəyir”.

Amma zamanın axarı qarşısında hamı acizdir. Bax elə indi, yay yenicə bitib, payız da hələ soyuq üzünü göstərməyə macal tapmayıb. Təqvim 1905-ci ilin oktyabr ayını göstərsə də, kimsənin tarix sarıdan heç bir narahatlığı yoxdur. Tarixdir də, sayır özü üçün! Hər ötən gün Şuşanın əlçatmaz dağlarının başına toplaşan buludlar kimi necə gəlibsə, eləcə də gedəcək...

İlin bu mövsümündə Cıdır düzünə, İsa bulacağına, Şuşa qalasının ən ucqar yerlərinə seyrəngaha çıxanların, quzu kəsib kabab çəkənlərin, əl-ələ tutub yallı gedənlərin, “Çövkən” oynayanların sayı əsla azalmayıb. Saralmış yarpaqlar yellənə-yellənə yerə düşüb xəzəldən xalı döşəyə-nə, ilk qar dənəcikləri də oğrun-oğrun bu xəzəlin üstünə çöküb qış yuxusuna gedənə qədər belə davam edəcək – nağıllar və əfsanələr yaradan bu şəhər ilin bütün çağlarında adamı xoş ovqata, bitib-tükənməz arzulara, bir də sevgiyə səsləyir...

Şuşada kimin səsi yoxdur ki? Şəhərin dolanbac küçələri ilə qışqırışaraq qaçan başıaçaq, ayaqyalın, cılız, burnundan su axan uşaqlardan hansını saxlayıb desən “bir ağız oxu”, dönüb “Segah” üstə elə yanıqlı oxuyacaq ki, matn-qutun quruyub qalacaq, zalım uşağı, elə bil yüz ilin xanəndəsidir, vurduğu zəngülələr də qəlbini rıqqətə gətirəcək...

Amma o, bir başqa aləmdir! Söhbət tacir Bəbirin şagirdi Məciddən gedir. Gün-günorta olmamış iri boğçasını çiyninə şələləyib düşür Şuşanın canına, bafta, kofta, ipək, çit, daha nə bilim nə satır! Bu qədim şəhərin adamları onu arşınmalçı kimi tanıyırlar. Tək tanımaq-la iş bitmir, həm də sevirlər. “Arşın mal alan” deyib sonra da məşhur qəzəlləri elə ürəkdən, məlahətlə oxuyur ki, heç parça almaq istəməyən də ayaq saxlayıb ona yaxınlaşır.

...Şəhərin bazar meydanındakı mey-xananın artırmasında oturub zər atan qoçulardan kimsə nökarə bir neçə şahı verib dedi ki, bunu arşınmalçıya çatdır, qoy gəlib oxusun, bizi feyzyab eləsin. İn-safən, Məcid kimsəni narazı salmır, hamı ilə mehriban davranır, təbəssümü də cöhrəsindən əskik olmur...

Məcid qoçulara yaxınlaşdı, ədəb-ərkanla salam verdi, pul gətirən nökarə ona işarə elədi ki, bəs bəylər buyurub ki, bir ağız oxusun. Məcid oxudu, nə oxudu!

“Vətən bağı” al-əlvandır,

Yox içində xarıbülkül.

Nədən hər yerin əlvandır,

Köksün altı sarı, bülkül?!

Elə yanıqlı səslə oxuyurdu ki, zər atan bəylər əl saxlayıb onu dinləməyə başladılar. “Segah” və “Bayatı” üstündə təsniflər oxuyandan sonra qoçulardan biri soruşdu:

- Kimlərdənsən, ə?

Məcid başını aşağı dikib sakitcə cavab verdi:

- Behbudəli kişinin oğluyam. Atam rəhmətə gedib, - gözləri doldu.

Atası bir müddət Qarabağın Boyat kəndində Mirzalibəy Behbudovun malikanəsində təsərrüfat işlərində çalışmışdı. Onun vəfatından sonra ailənin bütün ağırlığı Məcidin üstünə düşmüşdü. O da gecəni gündüzə qatıb işləyir, qapı-qapı düşüb arşın malı satırdı.

Qoçulardan biri dilləndi:

- Yaxşı səsin var! Vaxt gələr tanınmış xanəndə olarsan.

Digər qoçular da onunla razılaşıdılar. Kimsə yerindən dilləndi:

- Onda qoy birini də oxusun!

Məcid “Şuşa təsnifi”ni böyük məharətlə ifa etdi.

Şuşanın dağları başı dumanlı,

Qırmızı koftalı, yaşıl tumanlı.

Dərdindən ölməyə çoxdur gümanlı,

Ay qız, bu nə qaş-göz, bu nə tel,

Ölərəm dərdindən, onu bil,

Danışmasan da, balam, barı gül.

Bazar meydanında kim vardısı, hamısı meyxananın qarşısına, bu sehrli səsi dinləməyə toplaşmışdı. Məcidin yanıqlı səsi dalğa-dalğa dünyalar qədər sevdiyi qoca Şuşaya yayılırdı. Arşınmalçı hələ onda bilmirdi ki, vaxt gələcək və İngiltərənin məşhur “Qrammofon Rekords” şirkəti “Şuşa təsnifi”ni Məcid Behbudovun ifasında vala yazdıracaq, val da elə “Şuşa təsnifi” adlanacaq...

Tacir Məcidin qəlbinin dərinliklərində bir başqa adam - xanəndə Məcid yaşayırdı. Başa düşürdü ki, tale ona əvəzsiz sərvət verib və bu sərvətdən

mütləq yararlanmalıdır.

Məlahətli səsi şəhərin din xadimlərinin də diqqətini cəlb edirdi. Məcid Yuxarı Gövhərağa məscidində minacət verməyə dəvət

etmişdilər. İndi ara-

sıra musiqi məclislərində və el şənliklərində oxuyur, sənətin çətin, enişli-yoxuşlu cığır-ları ilə yavaş-yavaş irəliləyir, adı Şuşa camaatının dilindən düşmürdü. Lakin ailənin dolanışığı çox çətin idi, arşınmalçılıq onun gündəlik çörək ağacına çevrildiyi üçün bu işdən ayrılı bilmirdi.

...Bu xoş nəfəslı, günəşli payız günü Məcid yenə küçə-küçə, məhəllə-məhəllə düşüb arşın malı satmaqla məşğul idi. Oxuyub müştəri səsləyir, dükandan götürdüyü malları xırıd edirdi. Başını qaldıranda gördü ki, səslı-küylü bir imarətin qabağında dayanıb. İstədi dö-nüb getsin, düşündü ki, birdən avazı ağaların xoşuna gəlməz. Çünki başı çək-mişdi: bir gün başqa mülkün qarşısında oxuyanda onu qovub demişdilər ki, bir də qapımızın ağzında səsinə güc vermə!

Ancaq arşınmalçının məlahətli səsinı bu malikanədə bayaqdan eşitmişdilər və ev sahibəsi qulluqçuya tapşır-mışdı ki, qapını açıb onu içəri dəvət etsin. Xanımın əmri dərhal yerinə yetirildi və artıq bir neçə dəqiqədən sonra Məcid çiynindəki ağır boğça ilə düz həyətin ortasında dayanmışdı. Elə bil cənnə-tə düşmüşdü: görünür, ilin fəsiləri bu bağçadan yan keçmişdi, çünki gül-gülü çağırırdı, bülbül bülbülü. Yerə yaraşıq-lı xalçalar döşənmişdi, iri hovuzun ya-nında tovuzquşular füsunkar lələklərini açıb təkəbbürlə gəzişirdilər. Qulluqçu ona burda gözləməyi tapşıranda dedi:

- Bəyin ailəsi toya hazırlaşır, xeyir işləri var, çoxlu da qonaq gəlib. Qızlar paltarlıq parça almaq istəyirlər. İndi xə-bər verərəm, düşərlər həyətə.

Məcid “baş üstə” deyib gözləməyə başladı. Taleyin onun üçün hazırladığı sürprizdən hələ xəbərsiz idi...

Fərhad SABİROĞLU

Şuşada axşamlar yanar ulduzlar...